

THE CITY OF NIN AND THE SALT MUSEUM - THE FIRST CAPITAL OF CROATIA AND THE PRESERVED TRADITIONAL TECHNOLOGY FOR SALT PRODUCTION

Abstract: The article presents the first capital of Croatia - the city of Nin as a tourist destination and one of the Adriatic pearls of Croatia. The tourist sites and landmarks of the city of Nin are systematized. The museum of salt in the town of Nin is presented, which preserves the traditional technology for salt production by solar evaporation of sea water. The place of salt production is the main livelihood in the farm of the royal city of Nin is traced.

Author information:

Tamara Draganova

Chief Assistant, PhD

„St. Cyril and St. Methodius“

University of Veliko Tarnovo

✉ tamara_draganova@mail.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

tourist destination, tourism, Nin, museum of salt, traditional technology, salt, salt production

„Нин е хърватския Витлеем!“

Vinko Nikolić

Град Нин е една от туристическите перли на Хърватия, известна европейска дестинация и най-стария хърватски кралски град. Градът се намира на 17 км северозападно от гр. Задар (част от община Задар), разположен върху малък остров с диаметър около 500 м в плитка лагуна. Върху острова днес се намира стария град, който е свързан със сушата посредством два каменни моста (фиг. 1, фиг. 2). Островът има формата на сърце и е с надморска височина 1 – 4 м.

Фиг. 1. Долна градска порта на гр. Нин, каменния мост, паметника на хърватския княз Бранимир (управлява 879 – 892 г.). На долната порта е поставен герба на Нин, издълбан по печат от XVII в.

Фиг. 2. Горна градска порта (североизточната порта, XV-XVIII в.) на гр. Нин и каменния мост

Градът е основан през IX век пр. н. е. под името Енона от либурните (илирийско племе). По време на Римската империя Нин е важен обществен център и морско пристанище под името Аенопа. В гръцки източници е споменат като Αίνοπα, а либурните са го наричали Аенопа. През римския период започва урбанизацията на селището, построени са светилище, площад, акведукт, градска баня и др. [1, 2, 3] В Нин има много археологически паметници, които са свидетелство за прогреса на града през този период и предпоставка за развитието на културния туризъм. На острова има запазени останки от римски храм от I век, построен в чест на Октавиан Август, както и останки от римска къща с мозайка от II век (фиг. 3, фиг. 4). Мозайката е съдържала сцени от римската митология с геометрични, растителни и животински мотиви. [1, 2]

Фиг. 3. Останки на Римски храм от I век на острова – гр. Нин

Фиг. 4. Останки на Римска къща с мозайка от II век на острова – гр. Нин

През VII век, след пристигането на хървати в областта, Нин се превръща в първия политически, културен и религиозен център. Основни фактори за устойчивото развитие на областта и Нин са излаза на море, благоприятстващо търговските отношения и развитието на солниците (старото пристанище на Нин е днешния Затон). За развитието на града повлиява използването на лечебната кал, както и близостта до важните Източно-Адриатически маршрут, протоците към о. Вир и о. Паг. [1]

По време на ранната хърватска държава, град Нин е държавно средище с първи владетел на независима Хърватия – княз Бранимир, който е изградил своя резиденция в Нин и е превърнал града в престолен. Хърватия получава признание като държава от папа Йоан VIII на 7 юни 879 г. (7 юни се отбелязва като празник на града). Именно по време на княз Бранимир, Хърватия запазва своя суверенитет и става независима. Градът е символ на хърватския суверенитет за цели три века IX – XI век. Нин става и център на епархия. [1, 2]

През Средновековието Нин е важен християнски център, на острова са построени 12 църкви и 3 манастира. Градът е подложен на унищожителни атаки в борбата за независимо хърватско кралство, при венецианско-турските войни и многократно възстановяван, но три от нападенията са най-разрушителни в историята на града – през XVI и XVII в. (през 1537 г., 1571 г. и 1646 г.) Нин е бил защитен със здрави отбранителни стени с фортификационни кули (фиг. 5).

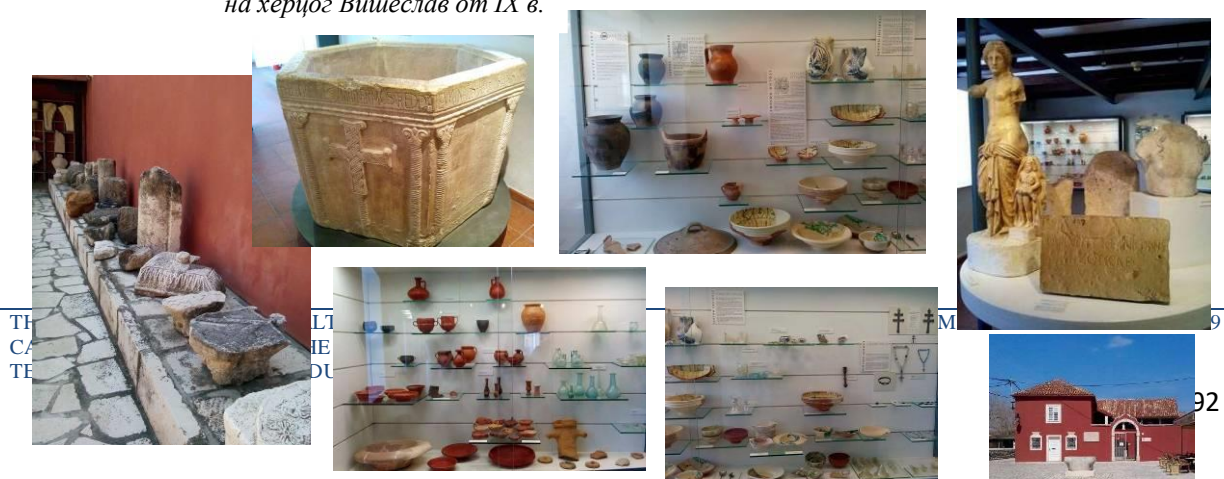
Кулата на Канди Велики от XVII в.

Фиг. 5. Останки от градските крепостни стени и кули на гр. Нин

В последните години Нин преживява съвременен ренесанс и е превърнат в град с най-значимите и богати археологически обекти, с уникално културно-историческо наследство. Всеки посетител на града може да се докосне до историята на града и района в Археологическия музей с лапидариум в центъра на острова (фиг. 6, фиг. 7). В музея са съхранени артефакти за съществуването на селището от края на бронзовата и началото на желязната епоха. Градът е свидетелство за един от големите обекти на либурните и тяхната култура. Много от откритите останки разкривали основно търговията и корабоплаването

Реплика на либурнийската богиня на плодородието – Venus Ansotica с Бог Priapus – I в. след Хр.

Реплика на кръщелен купел на херцог Вишеслав от IX в.

ТН
СА
ТЕ

ЛТ
ИЕ
ДУ

М

9

92

Фиг. 6. Археологически музей – гр. Нин (Музей на нинските антики)

Фиг. 7. Старохърватска лодка (реплика) от XI в. в лагуната на Нин (оригинал - музей на гр. Нин)

По време на управлението на крал Томислав през X в. гр. Нин е в центъра на църковен спор - на какъв език да бъде извършвано богослужението, на латински или на славянски. Епископът на Нин – Григорий/Гъргур Нински (Grgur Ninski) защитава твърдо позицията да се съхрани народния език и е водил борба за проповядване в църквите на славянски (старославянски, глаголица и глаголична литургия), за да бъде разбираемо за вяващите. Срещу Г. Нински се противопоставя сплитския епископ, който защитава идеята за латинизация на литургиите. Църковните събори от 925 и 927 г. са свидетели на победата на поддръжниците на латинизацията, но в Хърватия богослужението на славянски се запазва още дълго време и през XIII в. е окончателно узаконено. Днес Григорий Нински е почитан като радетел на националната култура и език.

В центъра на гр. Нин има статуя на епископ Г. Нински, изработена от известния хърватски скулптор Иван Мещрович (поставена през 1969 г.), който е автор и на статуите в гр. Сплит и гр. Вараждин. Посетителите на гр. Нин задължително докосват пръстите на статуята, защото има поверие, че носи успех в учението, просперитет и духовна чистота, както и че изпълнява желанието (фиг. 8). Хърватите вярват, че трябва да се докоснеш до трите статуи на Григорий Нински (да докоснеш палеца на крака), за да имаш успех в учението и образованието, просвещението и познанието). [1]

Периодът между XII – XV век се определя като период на културен и икономически разцвет на Нин. В този период са построени много от църквите в Нин – „Св. Йоан”, „Св. Дух”, „Св. Маргарет”, „Св. Лазар”, „Св. Мартин”, „Св. Богородица”, „Св. Стефан”, „Св. Марк”, „Св. Кристофър” и др. Днес в Нин има запазени малко църкви, които свидетелстват за периода на християнския разцвет и развитие на гр. Нин (фиг. 8, фиг. 9, фиг. 10, фиг. 11).

Фиг. 8. Църквата „Св. Асел” с камбанарията, параклиса „Дева Мария” и площада със статуята на Григорий Нински в гр. Нин

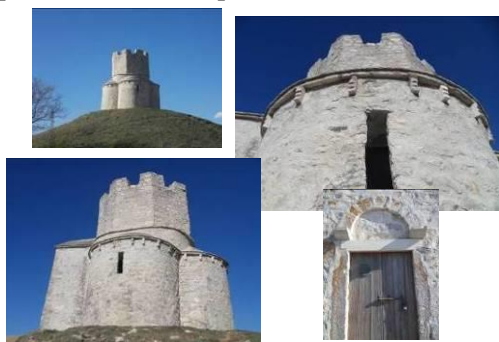

Фиг. 9. Църквата „Св. Кръст” от IX в. - гр. Нин

Енорийската църква „Св. Асел” (Св. Анселмо) се намира в централното историческо ядро на стария град и е представлявала цялостен катедрален комплекс – църквата „Св. Асел”, параклиса „Дева Мария”, камбанарията, енорийската къща. В средата на XVII век катедралният комплекс е напълно опустошен, но е възстановен и разширен, като част от оригиналните каменни релефи на „Св. Асел” и „Св. Амброс” са вградени над западната врата (фиг. 8).

Град Нин няколко пъти е бил разрушаван почти до основи, но църквата „Св. Кръст” от IX в. е останала непокътната и днес може да се види в първоначалния си вид. Издигната е върху останките на антични жилищни постройки от I – VI в., както и останки от римски сгради, като е служила за кралски параклис на хърватските владетели (фиг. 9). Църквата „Св. Кръст” е с вътрешни размери - 7,8 м дължина, 7,6 м ширина и 8,2 м височина, дебелина на стените – 57 см. Църквата е с уникален архитектурен стил, като представлява слънчев часовник, времеви календар, свързан с лятното и зимното слънцестоене и пролетното и есенното равноденствие. [1, 2, 3]

Църквата „Св. Никола” се намира на хълм, 500 м югозападно от Нин, в която са короновани няколко хърватски крале (фиг. 10). Построена е през XII в. в романски стил. Вътрешните размери на църквата са 5,90 м дължина, 5,70 м ширина и 6 м височина, а стените са с дебелина 50 см. Църквата има формата на трилистник с кръстосано-оребрени тавани. Поради опасността от османците, като допълнение към църквата, през XVI - XVII век е построена защитна корона с 8 зъбни стъпала, която е служила като кула за наблюдение. [1, 2, 3]

Фиг. 10. Църквата „Св. Никола”

Фиг. 11. Църквата „Св. Амвросий”

Друга запазена църква и обект на културно-историческото наследство в стария град е еднокорабната църква „Св. Амвросий” от XIII в., която се намира на горната градска порта и е в романски стил, реновирана през 1992 г. (фиг. 11). Църквата е била част от манастирски комплекс – мъжкия манастир „Св. Бенедикт” през X век, от който само печат на документ от

XIII в. е запазен до днес. Манастирският комплекс е повторно изграден до абатската църква, които през XVI век са разрушени от османските нашествия. Църквата има много добра акустика и в нея се провеждат концерти. [1, 2]

Съвременното име на града е свързано с асирийския цар Нино, който построява град в Далмация и го нарича с неговото име. Нин е бил член на кръга за приятелство на оградните градове от 1992 г., благодарение на съхранените и възстановени фортификационни кули и стени на стария град. Входът към стария град е през двете градски порти – долната (южна) и горната (североизточна), а между тях са се простирали крепостните стени и кули.

В стария град е построен мемориален парк на Петър Зоранич – хърватски поет и писател, потомък на стара благородническа фамилия Тетачич от Нин (фиг. 12). Изключително популярен е романа „Планини“ (написан през 1536 г. и издаден във Венеция през 1569 г.), определян като автобиографично произведение – пасторал, написано в алегоричен стил, в проза и стихове.

Фиг. 12. Мемориален парк Петър Зоранич

Фиг. 13. Рибарското пристанище и Велебит

Географското положение и природните компоненти са определящи за развитието на град Нин през вековете. Климатът е средиземноморски, с мека зима и топло лято. В Нин средногодишното количество на слънчевото греене е 2540 часа, а ср. годишната температура е 15.3⁰C. В района на Нин има плодородни полета, а от север и североизток е планината Велебит, от която през зимата духа северния сух, студен и поривист вятър – адриатическа бора (фиг. 13). През летните месеци от северозапад духа морски бриз, мистрал. [1]

Силно развит е туризъмът в гр. Нин и района, благодарение на едни от най-красивите плажове за почивка и отдих. В резултат на многото слънчеви дни в годината с високи температури, туристическият сезон продължава от месец май до септември.

Развитието на калолечението е другата запазена марка на Нин, особено търсени са услугите при терапевтични дейности за различните видове ревматизъм, дегенеративни заболявания (изкривявания на гръбначния стълб и ставите), кожни заболявания, безплодие и др. Употребата ѝ за медицински цели продължава от римско време. Днес има малка клиника и рехабилитационни програми, които през летните месеци работят на открито.

Основни отрасли развити в района на гр. Нин са земеделието, лозарството, овощарството (основно отглеждане на маслини), риболов и туризъм. Плажовете на Нин са носители на син флаг, а влажните зони са местообитание на ендемични видове растения и животни.

Фиг. 14. Кралският плаж

В непосредствена близост до влажните зони и солниците се намира най-известният плаж на Нин - Queen's Beach, класиран като един от най-красивите плажове в света от Travel Channel (фиг. 14). Плажът е с дължина 3 км, заобиколен от чисти и плиткати води. Легендата разказва, че първият хърватски крал, крал Томислав е кръстил плажа на съпругата си, след като бил удивен от красотата му.

Солодобивът е визитната картичка на Нин, като особено е развит след Втората световна война. Солта е ценен продукт за Нин и региона, а по време на Римската империя е използвана като компенсация за римските войници.

През 1500 г. венецианците купуват солниците на Адриатическо море, включително и солниците на Нин (годината е емблематична и присъства в официалното лого на Solana Nin, фиг. 15). Закупените солници са в действителност конкуренция и венецианците предприемат затваряне за 500 години. Затворени де факто, но де юре не е постигнато затваряне на живота в лагуната и солниците, където животът продължава и е съхранена биодинамичната екосистема. Откритата римска порта в Нин при солниците, свидетелства за възрастта на солодобива, за съществуващите времена, когато солта се е разменяла за злато, унция за унция (фиг. 16). Римският термин за този вид плащане е *salarium*. [4]

В солниците на Нин е комбинирана вековната технология за солодобив и естествената природна среда. Солните полета на Нин са естествена екосистема, която е дом за повече от 280 вида птици и много растителни видове, някои от които ендемити, които растат по калната брегова линия и в солените влажни зони.

В солниците, процесът на солодобив продължава около 63 дни, като всяка година през пролетта, лятото и началото на есента, когато дългите слънчеви дни и сухите южни ветрове „бора“ позволяват на морската вода бавно да се изпарява. Общо целия процес обхваща пет етапа, като последния води до кристализиране на солта. След това солта се добива ръчно, като се изстъртва 15 - 20 мм от тиганите и е оставена да съхне на слънчева светлина и транспортирана до хранилищата. В Нин е запазена производствената технология от древни времена, като е съхранен процеса на изпаряване и кристализиране на солта в плитките басейни в резултат на слънчевата енергия. Солта е богата на естествени минерали и микроелементи. Популярен е изразът, че *солта на Нин се произвежда от морето, слънцето и вятъра*. [3, 4] Солта от Нин е наричана - екологична, терапевтична и биодинамична, тъй като в нейното производство освен природата участват и хората със своята традиционна нинска технология.

Солта за гр. Нин е съществуване и традиция, живот и възпитание на много поколения в труд от и за солта (фиг. 15). Солниците са историята на един народ, предавал любовта към солта от поколение на поколение.

Фиг. 15. Solana Nin – лого

фиг. 16. Музей на солта – гр. Нин

Районът на солената фабрика в Нин е разположен между пет хърватски национални парка - *Плитвице, Пакленица, Северен Велебит* и *Крка*, което е доказателство за екологичната продукция от естествената природна среда и съхранените природни екосистеми, които обграждат солниците. В района на солниците не се развива промишленост, която да замърсява природната среда.

Солниците в Нин заемат 55 хектара и имат 495 пропускателни бариери на шлюзовете, благодарение на които се пълнят „тиганите” със морска вода и се регулира цялостния приток на морска вода. [3, 4]

В гр. Нин е открит музей на солта. В музея са събрани и съхранени много експонати: черно-бели снимки от миналото, стари инструменти за работа на солниците, вагони, които са служили като транспортно средство за солта от солниците до хранилището на сол (фиг. 17). На посетителите в музея се предлагат - интерактивна игра, модел на уникалния природен резерват, документален филм за солниците на Нин и др. [4]

Музеят на солта има специализирана сувенирна програма, която включва голямо разнообразие от солни продукти (фиг. 18). Част от продуктите на солниците в Нин са ръчно изработени, създадени с любов, разнообразни са и със специфичен вид, дизайн, вкус, релаксиращи и лечебни свойства. Популярен продукт е *Цветето на солта*, което е резултат от процесите на водораслите и специфичните микроорганизми (включва повече от 75 минерала). Цветето на солта е богато на минерали, смес със специфични физико-химични характеристики и представлява оригинална, висококачествена морска сол, която осигурява на човешкия организъм оптимално усвояване на минералите (фиг. 16, фиг. 17, фиг. 18).

Наричат цветето на солта „хайвер” сред солта и специалисти го определят като важно и незаменимо хранително вещество. Цветето на солта е специален тип текстурирана морска сол (натрий, магнезий, калций, калий) и има много приложения – за хранителни продукти, за хранителна добавка при децата, за бременните и при кърмене, за хранителни диети, за регулиране на храносмилането, за щитовидната жлеза и при менопаузата, за дихателни проблеми, за козметични продукти, за хигиена на зъбите и други. Цветето на солта е и източник на микроелементи като йод, фосфор, бром, цинк, желязо, манган, мед, силиций и др., като представлява и естествен абсорбатор на токсини. В миналото солта е прилагана при лечебни ритуали и ритуали за енергизиране на пространството.

Фиг. 17. Музей на солта – музейни експонати

Фиг. 18. Солни продукти – Музей на солта

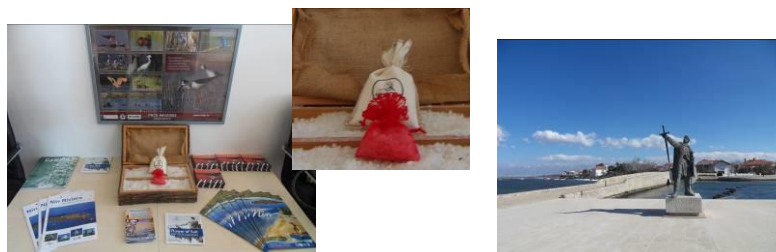
Ежегодно в гр. Нин се провежда *Фестивал на солта* през месец август, както и дни на отворените врати през лятото. Провеждат се демонстрации за историята на солодобива, екскурзоводски турове и творчески работилници за деца, традиционно събиране на сол с ръце и други събития, посветени на бялото злато – солта на Нин. [3, 4]

Аналог на музея на солта в гр. Нин (Хърватия) е музея на солта в гр. Поморие (България), който е открит на 7 септември 2002 г. и е единствен в България и Източна Европа, специализиран музей за производството на сол чрез слънчево изпарение на морска вода. Анхиалската технология е традиционна и непроменена с годините: големи площи, оградени с дъски, наречени „тигани” се пълнят със солена вода, където престоява и от където под въздействието на слънчевите лъчи се изпарява, а кристализираната сол на дъното в тигана се събира и транспортира до специални хранилища. [5, 6] Експозиционната зала в музея и 20 дка действащи солници са уникална жива историческа картина. В музея са експонирани колекция от снимки от началото на миналия век, проследяваща развитието на солодобива в региона, стари топографски карти, макети и автентични соларски съоръжения и инструменти.

Град Нин и музея на солта са съхраненото културно-историческото наследство на Хърватия, уникален център на културния и туристическия живот, солна научно-изследователска лаборатория на открито и обект на културния туризъм.

Всеки посетител на гр. Нин и музея на солта може да получи подробна информация и професионално обслужване в Туристическия информационен център в началото на стария град пред паметника на княз Бранимир (фиг. 19).

Всички снимки в настоящата статия са авторски.

Фиг. 19. Туристически информационен център – гр. Нин

References:

1. Dejanovic, M. NIN the first capital of the Croats. Čakovec, Print House „Tiskara Zrinski“, 2011. [Dezhanovich, M. NIN parvata stolitsa na Harvatiya. Chakovets, Izdatelska kashts „Tiskara Zrinski“, 2011]
2. Ofitsialen sayt na grad Nin - <https://grad-nin.hr/>, (30.10.2020)
3. Grad Nin - <https://www.nin.hr/>, (30.10.2020)
4. Istoriya na solta – Solana Nin, <https://www.solananin.hr/>, (30.10.2020)
5. Draganova, T. Muzey na solta – Pomorie, byaloto zlato i beztsennoto kulturno nasledstvo na Balgariya. - In: Izvestiya na Regionalen istoricheski muzey Shumen. Veliko Tarnovo, „Faber“, kn. 16, 2014, pp. 264 - 274
6. Draganova, T. Didakticheski variatsii pri urok za deynosti v muzey na solta – gr. Pomorie. Sbornik – pomagalo „Muzey – uchilishte, uchilishte – muzey“, MON, Natsionalen muzai na obrazovaniето - Gabrovo. Veliko Tarnovo, IPK „Abagar“, 2020, pp. 207 – 211